

NÂTIK - BİLHAK

viyyân-ı Taberistân, Tahran 1368 hş., s. 114-115; Hasan Yaşaroğlu, *Taberistan Zeydileri* (doktora tezi, 1998), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 150-151; Abdüsselâm b. Abbas el-Vecih, *A'lâmü'l-mü'ellifîne'z-Zeydiyye*, Amman 1420/1999, s. 1121-1123; M. Ebû Bekir b. Ali v.dğr., *İstid-râkât 'alâ târihi't-türâşi'l-'Arabî*, Cidde 1422, V, 304-305; W. Madelung, "Zu einigen Werken des Imams Abû Tâlib an-Nâtik bi'l-Haqq", *Isl.*, LXIII (1986), s. 5-10.

İLYAS ÜZÜM

NATSİR, Muhammed

(1908-1993)

**Endonezyalı
müslüman aydın, siyasetçi
ve devlet adamı.**

Batı Sumatra'nın Alahanpanjang şehrinde sömürge idaresinde çalışan bir devlet memurunun oğlu olarak dünyaya gelen Natsir (Nâsır) Hollanda diliyle eğitim veren özel ve resmî okullarda öğrenim gördü. Bandung'da liseyi birincilikle bitirdiği için Cakarta'da hukuk veya Hollanda'nın Rotterdam şehrinde iktisat okumak üzere devlet bursu kazandıysa da gitmedi ve Bandung'da kalarak bazı orta öğretim okullarında din dersi öğretmenliği yapmayı tercih etti. Öğrenciliği sırasında modernist eğilimli Engku Mudo Amin, Sudan asıllı Ahmed Surkatî, Singapur'da doğan fakat hayatının büyük kısmını Bandung'da geçiren Tamil kökenli Ahmed Hasan ve Endonezyalı müslüman aydınların babası sayılan Hacı Agus Sâlim gibi müslüman aydınlardan özel Arapça ve din dersleri aldı. Bilhassa İbn Teymiyye'nin ve Mısırlı Muhammed Abduh, M. Reşid Rızâ, Hindistanlı Seyyid Ahmed Han, Şiblî Nu'mânî, Seyyid Emir Ali gibi çağdaş müslüman yazarların eserlerinden faydalanarak kendini yenilikçi dinî düşüncelere açık bir kişi olarak yetiştirdi.

Natsir siyasî faaliyetlerine Bandung'da okurken başladı. Burada İslâm Gençlik Teşkilâtı ve İslâm Birliği gibi yenilikçi dinî düşünceleri savunan teşkilâtların aktif bir üyesi ve kısa zamanda önde gelen liderlerinden biri oldu; aynı zamanda bütün muhafazakâr ve modernist eğilimli İslâmî teşkilâtların federasyonu konumundaki Endonezya Yüksek İslâm Konseyi'nin de (MIAI) üyesi idi. O yıllarda İslâm Birliği'nin başkanı Ahmed Hasan ile birlikte *Pembela Islam* ve *Al-Lisan* adlı dergilerin editörlüğünü yaptı. Bu arada İslâm Birliği'nin eğitim kolunun kurulmasında ve bu birime bağlı olarak Cakarta Yüksek İslâm Okulu gibi birçok özel okulun açılmasında önemli

rol oynadı. 1940'ta yeni kurulan Endonezya İslâm Partisi'nin Bandung şubesinin başkanlığına seçildiyse de parti, Mart 1942'de Japon askerî kuvvetlerinin Endonezya adalarını işgal etmesi ve Hollanda sömürge yönetimine son vermesi neticesinde kapatıldı. Japon işgalinin ilk yıllarında sessiz kalan Natsir, daha sonra Bandung'daki Japon yönetiminin kurduğu eğitim bürosunun başkanlığını yaptı; aynı zamanda da Japonlar'la yakın iş birliği içerisinde olan yarı resmî Bandung İslâm Konseyi'nde ve Japonlar tarafından Endonezya Yüksek İslâm Konseyi'nin yerine kurulan Endonezya Müslümanları Şûra Meclisi'nde (MASYUMI) görev aldı. Bağımsızlığı ilanından (17 Ağustos 1945) sonra geçici parlamento işlevi gören Endonezya Millî Komitesi'ne (KNIP) üye seçildi ve oluşturulmasına çalışılan devlet sisteminin anayasal hukuk düzenine dayandırılmasında ve parlamenter sisteme geçişte önemli rol oynadı. II. Dünya Savaşı'nın ardından Endonezya'yı tekrar sömürge yönetimi altına almaya çalışan Hollandalılar'a karşı bağımsızlık mücadelesi verilen 1945-1949 yılları arasında müslüman halkın siyasî bilinçlenmesini geliştirmek amacıyla Endonezya Müslümanları Şûra Meclisi'nin aynı adla bir siyasî partiye dönüştürülmesine öncülük etti. Partinin kurulmasından sonra gençlik kolları başkanlığına, dört yıl sonra da (1949) genel başkanlığına seçildi ve yaklaşık on yıl bu görevi yürüttü.

Ocak 1946'da meclis tarafından enformasyon bakanı seçilen Natsir yerini daha sonra kurulan hükümetlerde de korudu (1946-1948). Hollandalılar'la yapılan görüşmelerde karşı tarafın yerleştirmeye çalıştığı federal sistemin aksine Endonezya'nın üniter devlet sistemini benimseyen görüşünü savunmada önemli bir rol üstlendi. 1950'de devlet başkanı Sukarno tarafından kendisine en büyük partinin başkanı sıfatıyla hükümet kurma görevi verildi. Fakat ikinci büyük parti olan Endonezya Milliyetçi Partisi ile bir koalisyon hükümeti kurma çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanınca ancak yedi ay süreyle görev yapan dışardan destekli bir azınlık hükümeti kurabildi. Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra Pakistan, Türkiye ve Burma gibi ülkelere çeşitli ziyaretlerde bulundu. Aynı dönemde Tunus, Cezayir ve Malezya'nın bağımsızlık mücadelelerini destekledi ve Filistin meselesinin çözümü için 1956'da uluslararası bir konferans düzenlenmesini sağladı. 1950'li yılların sonlarına doğru yönetime karşı çıkarak önemli bir muhalif li-

der haline gelen Natsir, 1959'da Sukarno'nun devlet başkanlığına kuvvetli yetkiler veren "güdümlü demokrasi" fikrini uygulamaya ve komünist çevrelerin devlet içinde etkili olmaya başlaması üzerine Orta Sumatra'ya giderek Endonezya Müslümanları Şûra Meclisi ileri gelenleri ve buradaki bazı ayrılıkçı askerî liderlerle birlikte alternatif bir hükümet kurdu. Endonezya Cumhuriyeti devrimci hükümeti adıyla anılan bu hükümet üç yıl boyunca merkezî otoriteye karşı gerilla savaşı yürüttü. Bu arada Endonezya Müslümanları Şûra Meclisi Partisi 1960 yılında ayrılıkçı hareketlere destek verdiği gerekçesiyle kapatıldı; Natsir ve arkadaşları da merkezî hükümetin genel af ilân etmesi karşılığında teslim oldular. Ancak Natsir, arkadaşları af kapsamına alınırken başka yıkıcı faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle tutuklandı ve 1967 yılına, yani General Suharto'nun yönetime el koymasına kadar hapiste kaldı.

Natsir, Suharto döneminin ilk yıllarında Endonezya Müslümanları Şûra Meclisi'ni canlandırma çalışmalarına katılarak tekrar siyasetle ilgilenmeye başladıysa da askerî çevrelerin buna engel olması üzerine dinî ve sosyal içerikli faaliyetlere yöneldi ve 1968'de Endonezya İslâm Davet Konseyi (DDII) adında bir tebliğ teşkilâtının kurulmasına öncülük etti. 1980 yılında muhalif bir grubun hazırladığı demokratikleşme taleplerini içeren bir bildiriye imzaladığı için diğer katılımcılarla birlikte onun da çeşitli sivil ve siyasî haklarına kısıtlama getirildi. Bazı mahallî İslâmî teşkilât üyeliklerinin yanı sıra ölümüne kadar (6 Şubat 1993) merkezî Pakistan Karaçi'de bulunan Dünya İslâm Kongresi'nin (WMC) başkan yardımcılığını ve merkezî Suudi Arabistan'da bulunan Râbitatü'l-âlemi'l-İslâmî'nin kurucu meclis üyeliğini yapan Natsir, hem Endonezya'da hem diğer İslâm ülkelerinde büyük bir prestije sahipti. Son on üç yılında ülke içinde ve dışındaki faaliyetleri ne sınırlama getirilmiş olmasına rağmen

Muhammed
Natsir

Cakarta'daki evi ve bürosu her kesimden gelen ziyaretçilerin başvurduğu bir danışma merkezi durumundaydı.

Yüksek öğrenim görmemesine ve tam anlamıyla bir entelektüel olmamasına rağmen hareket adamlığının yanında aynı zamanda bir fikir adamı olan Natsir daima, ülkenin birliğinin ancak İslâm kardeşliği ve müslüman milliyetçiliğiyle sağlanabileceğini savunmuştur. İslâmiyet'in Endonezya'da iyi bir konuma gelmesinin de müslümanların güçlü bir entelektüel temeli bulunan aydınlarla sahip olmaları ile gerçekleşebileceğine inanıyordu. Onun ilk cumhurbaşkanı Sukarno ile polemige girmesinin ve zamanla tamamen ters düşmesinin sebebi de bu görüşleriyle Sukarno'nun Endonezya'nın bağımsızlık mücadelesini ırka dayalı bir milliyetçilik ve laiklik temellerine dayandırmasına karşı çıkmasıdır. İslâm'da dinle siyasetin iç içe olduğunu ileri süren Natsir kurulacak devletin İslâmî temellere oturtulmasını istiyordu. Natsir İslâmiyet'i aynı zamanda müslümanların ideolojisini şekillendiren bir din olarak görüyor, İslâm'da din ve devlet işlerinin ayrılmadığını, dinin insanlara politik hayatla ilgili birçok ahlâkî prensip getirdiğini vurguluyordu. Ayrıca İslâmiyet'in çeşitli hususlarda demokrasiyle uyum sağlayabileceğini, zira istişareye büyük önem verdiğini söylüyor ve bir "dinî temelli demokrasi" kavramından bahsediyordu.

Eserleri. *Islam Sebagai Ideologi* (İdeoloji olarak İslâm, Jakarta 1951); *Sumbangan Islam Bagi Perdamaian Dunia* (Dünya barışına İslâm'ın katkıları, Jakarta 1953); *Capita Selecta* (Seçme yazılar, I, Bandung-The Hague 1954, II, Jakarta 1957, III, Jakarta 1996); *Islam Sebagai Dasar Negara* (Devletin temeli olarak İslâm, Bandung 1957); *Fikihud Dawah* (Davetin kuralları, Jakarta 1969); *Mencari Modus Vivendi Missi Kristen dan Dakwah Islam di Indonesia* (Endonezya'da hıristiyan misyonerliği ve İslâm daveti arasında orta yol arayışı, Jakarta 1971); *Islam dan Kristen di Indonesia* (Endonezya'da İslâm ve Hıristiyanlık, Bandung 1972); *Tugas dan Peranan Ulama* (Ulemânın görevi ve rolü, Jakarta 1972); *Mempersatukan Umat Islam* (İslâm ümmetinin birleşmesi, Jakarta 1983); *Agama dan Moral* (Din ve ahlâk, Jakarta, ts.).

BİBLİYOGRAFYA :

H. M. Federspiel, *Persatuan Islam: Islamic Reform in Twentieth Century Indonesia*, Ithaca 1970, s. 16, 89, 92, 141-143, 168-169; D. Noer, *The Modernist Muslim Movement in Indonesia 1900-1942*, Singapore 1973, s. 88-89, 260-262,

287-295, 322-324; a.m.f., *Partai Islam di Pentas Nasional 1945-1965*, Jakarta 1987, s. 60, 130-137, 202-215, 354-358, 369-371, 377; Jusuf Abdullah Puar, *Muhammad Natsir 70 Tahun: Kenang-Kenangannya Hidup dan Perjuangan*, Jakarta 1978; *Pak Natsir 80 Tahun* (ed. E. Saifuddin Anshary), Jakarta 1988; A. Rosidi, *Muhammad Natsir: Sebuah Biografi*, Jakarta 1989; İsmail Hakkı Göksoy, *Endonezya'da İslâm ve Hollandada Sömürgecilik*, Ankara 1995, s. 137, 219-220, 225-226, 259, 263; a.m.f., "Hacı Agus Sâlim", *DİA*, XIV, 439-440; G. McT. Kahin, "In Memoriam: Mohammad Natsir (1907-1993)", *Indonesia*, LVI, Ithaca 1993, s. 158-165; Yusril Ihza, "Combining Activism and Intellectualism: The Biography of Mohammad Natsir (1908-1993)", *Studia Islamika*, II/1, Jakarta 1995, s. 111-147; *Ensiklopedi Indonesia* (ed. Hassan Shadily), Jakarta 1983, IV, 2342-2343; "Nâsir, Muḥammed", *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyetü'l-'âlemiyye*, Riyad 1419/1999, XXV, 34-35; "Natsir, Mohammad", *Ensiklopedi Islam*, Jakarta 1999, IV, 21-22.

İSMAİL HAKKI GÖKSOY

NAUPLIA

(bk. ANABOLU).

NAVARİN

Yunanistan'ın Mora yarımadasında kale, şehir ve liman.

Mora yarımadasının güneybatısında hilâl biçiminde bir koyun güney ve batıdan korunan kayalık iki burnu arasında yer alır. İki kalesi ve körfez önündeki Sphacteria (Çamlıca) adası ile çevrili olduğundan denizciler için eski çağlardan beri güvenli bir liman teşkil etmiştir. Bugünkü adı Neokastro'dur. Osmanlı kaynaklarında ismi önceleri Anavarin veya Avarin / Avarine şeklinde geçer; bu isim buradaki antik Pylos kale ve şehriyle bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Pylos Kalesi Osmanlı kaynaklarında Anavarin-i Atık, Osmanlılar'ın kurduğu kale ve şehir ise Anavarin-i Cedid diye zikredilir. Pîrî Reis *Kitâb-ı Bahriyye*'de ve Ali Macar Reis *Atlas*'ında eski kaleyi Avarin ve Avarine şeklinde anar, limana ise "sazlık" anlamına gelen çeşitli adlar verilmiştir. İtalyanca kaynaklarda Zonchio, İslâm kaynaklarından Şerîf el-İdrîsî'de İrvadâ adları görülür. Pîrî Reis, Navarin Kalesi'nin Modon'dan (Methoni) 9 mil uzaklıkta, kibleye karşı deniz üzerinde yüksek bir yerde kurulduğunu, 200 gemi alabilen limanına Porto Conko (kova) denildiğini belirtir.

Koryphasion burnundaki Eski Anavarin (Pylos) Antikçağ'da bir süre Atinalılar'ın idaresinde kaldı.

Roma devrinde ise küçük bir şehir halindeydi. VI. yüzyılda Slavlar'ın bölgeye gelişiyle şehir önemini kaybetti. Nihayet Mora'da hüküm süren Avarlar zamanında (589-807) tekrar canlandı ve adı yeni sahiplerine uygun olarak Avarinos oldu. Bizans hâkimiyetinin ardından Latinler'in idaresi altına girdi. Kale ve liman XIII ve XIV. yüzyıllarda bölgede önemli rol oynadı. Kale, körfezin kuzeyinde siğ gölle (lagün) körfezin birleşme noktasında denize bakan bir mevkiye 200 m. yükseklikte bir tepenin üzerinde bulunmaktaydı ve limana girişi denetlemekteydi.

1417'de Venedik'in eline geçen şehir, Fâtih Sultan Mehmed'in Mora seferi sırasında (864/1460) Osmanlılar'a teslim olduysa da Osmanlı-Venedik savaşları sonunda 884'te (1479) Venedik'e iade edildi. II. Bayezid zamanında Modon'un fethiyle Koron ve ardından Anavarin teslim alındı (Rebûllevvel 906 / Ekim 1500). Ancak kısa süre içinde Anavarin'in tekrar Venedik'in eline geçmesi üzerine Kemal Reis donanma ile, Vezîriâzam Atık (Hadım) Ali Paşa da ordu ile gelip 10 Zilkade 906'da (28 Mayıs 1501) kaleyi ele geçirdi (İbn Kemal, VIII, vr. 94^{a-b}, 96^{a-b}, 97^a). Mora sancak beyi Ali Paşa'nın kalenin hemen tamiri için yaptırdığı müracaat ertesi yıla tehir edildi; bir miktar gemi limanada bırakılarak Kemal Reis'in İstanbul'a dönmesine karar verildi (II. Bayezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri, hk. nr. 110, 136-137, 265). Vezîriâzam Hadım Ali Paşa burada bir muallimhâne, evkafına bağlı hamam, dükkân, oda ve başhâne yaptırdı.

Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki harekâtında önemli bir üs konumunda olduğundan Navarin Kalesi'ne çok sayıda muhafızdan oluşan bir garnizon yerleştirildi. XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde garnizonun mevcudu iki dizdar, bir hatip, iki imam, iki kethüdâ, iki azeb ağası ve on altı topçu dahil 647 muhafız ve azebden oluşuyordu. Kalenin varoş kesiminde ise sivil iskân vardı. Ayrıca bu kesimde Sarı Kadı Zâviyesi ile Tırhala Mirlivâsı Hasan Bey'in on bir vakıf dükkânı bulunuyordu (BA, TD, nr. 367, s. 132). Malta kuşatmasından sonra İspanya ve Malta donanmalarının Mora sahillerinde görünmesi sebebiyle kaledeki muhafız sayısı artırıldı. Kalenin güneybatısında bulunan ve yaklaşık 5-6000 kişinin barınabileceği büyüklükte olan bir mağaranın güvenlik bakımından tehlike arz etmesi yüzünden, 1571'de Kıbrıs'ın fethi üzerine oluşan müttefik hıristiyan donanmalarına karşı bir tedbir olarak büyük taşlarla